

Muxitdinova Maloxat Saidjabborovna

Musiqqa ta'limi kafedrasida katta o'qituvchisi

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

Annotatsiya: *Musiqqa o'qituvchilari talabalarni jalb qilish uchun yangi strategiyalarni ishlab chiqishda texnologiyadan tobora ko'proq foydalanmoqda. Bir paytlar biz akustik asboblardan, qalam va qog'ozni asosiy o'quv quroli deb hisoblagan bo'lsak, endi iPad va ta'lim dasturlari kabi texnologiyalar yordamida talabalarni musiqani ijodiy o'rganishga jalb qilish mumkin. Maqolada ham musiqqa ta'limining integratsiyalashuvi va buning samaradorliklari xususida so'z yuritiladi.*

Kalit so'zlar: *musiqqa ta'limi, talaba, integratsiya, metod, ta'lim, ko'nikma.*

Fanlarni o'qitish jarayonida har bir o'qituvchi pedagogik texnologiyalarni qo'llash uchun quyidagi tayyorgarlik tizimi bo'yicha ish tutishi maqsadga muvofiq bo'ladi:

- Mavzuni aniqlash;
- Maqsadni to'g'ri qo'yish, belgilash;
- Mavzu yuzasidan o'zlashtirish lozim bo'lgan kalit so'zlarni belgilash;
- Vazifalarni 1,2,3,4.... belgilab olish;
- Texnologik jarayon senariysini tuzib olish;

1. Individual ishlash;

2. Guruh (kichik guruh) va jamoa bo'lib ishlash;

3. Butun jamoa bilan savol – javob, munozara, klaster, aqliy hujum va

boshqalar.

• Reglament;

• Baholash;

• Xulosalash;

Tayyor holdagi texnologiyalar avval tajriba – sinovdan o'tgan va ijobiy (yuqori) samara berganlari o'quv jarayoniga tadbiiq etiladi.

Hozirgi vaqtda o'quv mashg'ulotlarini loyihalashtirish va ayrim fanlargagina xos texnologiyalarni qo'llashga ham e'tibor kuchaymoqda. Xuddi shunday holatni musiqqa mashg'ulotlarini texnologiyalashtirish tajribasida ko'rish mumkin. Bunga misol qilib ilg'or pedagoglar tomonidan qo'llanilayotgan “Konsert darslari”, “Viktorina darslari”, “Quvnoqlar va zukkolar darsi”, “Musiqiy sayohat”, “Men dirijyor” kabi texnologiyalarni ko'rsatish mumkin.

Mashg'ulotlarni loyihalashtirish deganda nimalar ko'zda tutiladi va bunda nimalarga asoslaniladi? Quyida mashg'ulot jarayonini loyihalashtirish asosida tashkil etish bosqichlarini keltiramiz:

•Dars mavzusiga oid materiallarni to'plash (O'qituvchining mavzu bo'yicha tayyorgarligi);

•Mavzuni o'rganish maqsadi va vazifalarni aniqlab olish;

•Dars turi, shakli, metod va vositalarini tanlash;

•Loyihada ko'zda tutilgan tushuncha, bilim, ko'nikma, malakalarni o'zlashtirish jarayonida sarflanadigan vaqt hajmini (Masalan, musiqa darslarida har bir faoliyatga ajratiladigan vaqt me'yorini rejalashtirish) hisobga olish;

•Har bir bosqichda erishiladigan natijalarni asosini tashkil etuvchi (topshiriq, amaliy ko'rsatib berish) mashq, misollar;

•Mashg'ulotni tashkiliy tuzilmasi va yakuni, xulosalar;

Darsning qaysi qismi, uning turi (ma'ruza, amaliy, seminar, musiqa darslarida esa qo'shiq kuylash, musiqa tinglash, musiqa savodxonligi) da qo'llanishidan qat'iy nazar o'quvchilarni psixologik, fiziologik xususiyatlari, tayyorgarlik darajalari (ovoz diapozoni, kuylash imkoniyatlari, yosh xususiyatlari) hisobga olinishi lozim. Bu jarayonda asosiy e'tabor o'quvchilar faolligini oshirish, mustaqil fikrlashga o'rgatish, ijodiy fikrlay olish, ijrochilik malakalarini o'stirish, ehtiyoj va qiziqishlariga ko'ra ish yuritish, ularni ichki imkoniyat va iqtidorlarini ishga solish, o'z – o'zini nazorat qilish, mustaqil bilim olish ko'nikmalarini o'stirishga qaratilishi lozim.

Shu o'rinda ilg'or pedagogik texnologiyalarni o'quv sharoitiga tadbiq etishning e'tiborga molik xususiyatlariga alohida to'xtalib o'tamiz:

•Har qanday fanni o'rganishda o'quvchi – talabalar nafaqat o'qitiladi, mustaqil o'qish, o'rganishga o'rgatilib boriladi;

•O'quvchilarga beriladigan bilim, tushunchalar tayyor holda berilmaydi, balki o'uvchilar mustaqil ravishda manbalardan foydalangan holda mavzuga oid ma'lumot, axborotlarni yig'ish va o'rganishga o'rgatib boriladi;

•O'quv dasturi, darslik, qo'llanmalar, ma'ruza matnlari bilan ishlash ko'nikmalari hosil qilinadi;

•O'quvchi o'z fikrini bildira olish, himoya qila olish, isbotlashga odatlantirib boriladi;

Hozirgi kunda respublikamizning barcha ta'lim tizimida, ayniqsa oliy pedagogik ta'lim tizimida pedagog – kadrlar tayyorlashning sifat va samaradorligini yuqori ko'tarishga katta ahamiyat berilmoqda va bu borada turli pedagogik izlanishlar olib borilmoqda. Bu izlanishlarning aksariyati o'qitish maqsadi va uning yuqori natijalariga erishishida ta'limga ilg'or pedagogik texnologiyalarni kiritish orqali ta'lim samaradorligini oshirishga yo'naltirilgan bo'lib, ta'limni texnologiyalashtirish eng muhim vazifalardan bo'lib turibdi.

O'qituvchining yuksak pedagogik mahorati, bilim darajasi shubhasiz ta'lim-tarbiyaning muhim omillaridan biridir. Pedagogik mahorati yuqori, tajribali o'qituvchi darsni shunchaki bayon qilib bermaydi. Buni musiqa darslari misolida izohlaydigan bo'lsak, o'qituvchi avvalo o'zining so'z mahorati, cholg'u asbobida chalish, qo'shiq

kuylash, turli ko'rgazmali, texnik vositalardan foydalanishi darsni qiziqarli va mazmunli kechishida katta rol o'ynaydi.

Musiqqa darslarida aksariyat o'quvchilar o'qituvchiga taqlid qilib kuylashadi, unga ergashadi, andoza oladi, o'qituvchining shaxsiy "namunasi" muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki darsda amaliy ijrochilik yetakchi o'rin tutadi, quruq bayonchilik uslubi bilan hech qanday maqsadga erishib bo'lmaydi.

Puxta tashkillashtirilgan ilmiy - pedagogik tayyorgarlik ta'lim samaradorligini ta'minlaydigan asosiy omillardan biri sanaladi. Ushbu jarayonda faol ishtirok etuvchi o'qituvchilar muntazam ravishda o'zlarining pedagogik mahoratlarini orttirib boradilar hamda ta'lim – tarbiya samaradorligini ta'minlashda, kelajak uchun mas'ul barkamol avlodni kamolga yetkazishda boshqalarga o'rnak bo'lib xizmat qiladilar. Demak har bir ta'lim bo'g'inida shu jumladan umumta'lim maktablarida "Musiqqa madaniyati" darslarini olib boruvchi ilg'or pedagoglarning innovatsion faoliyatlari va tajribalarini doimiy takomillashtirib, rag'batlantirib borish orqali yaxshi natijalarga erishish mumkin.

Innovatsion faoliyatni ilmiy asosda tashkil etish munosabati bilan ta'lim jarayoniga ilg'or pedagogik texnologiyalarni kiritishda eng muhimi o'quvchilarni ushbu faoliyatga tayyorgarligi va qiziqishlarini inobatga olish va kerakli texnologiyani tanlash hisoblanadi.

O'quv muassasasi u maktabmi, kollejmi, oliy o'quv yurtimi u yerda asosiy maqsad o'quvchi yoki talabaga bilim berish hisoblanadi. O'qituvchi bilim berishdan tashqari bilim berishning eng qulay, samarali yo'llarini izlab, ta'lim jarayonini qiziqarli va mazmunli o'tishini tashkil etadi. Bunday faoliyatning o'zini ta'lim texnologiyasi deb atash mumkin. Ta'lim texnologiyasi (yunoncha "tehne" – mahorat, san'at, "logos" – tushuncha, ta'limot ma'nolarini anglatadi) yoki pedagogik texnologiyada pedagogik ta'lim berishning turli yo'l, usullarini o'z faoliyatiga joriy etish bilan birga bu jarayonning natija berishiga ishonch hosil qilish kerak.

Pedagogik texnologiya uchun pedagogik mashg'ulot jarayonini belgilashdagi muhim vaziyat va holatlar: o'quvchi yoki talaba bilim olish jarayonida duch keladigan vazifalarni oldindan aniqlash, o'qitishning har bir bosqichida ta'limning mazmuni (o'quv rejasi, dasturi, mavzu mohiyati, o'quv – uslubiy manbalarni mavjudligi) ni belgilash, bilim va tushunchalar, ularni murakkablik darajasi va hajmini o'quvchining bilim va malakalariga moslik darajasini aniqlash, ta'lim – tarbiya shakllari va vositalari (qo'shimcha manbaalar, savol-javob, munozara, test savollari, ko'rgazmaliliklar, texnik vositalar yordamida eshitish, tinglash manbalari) ni tayyorlash; ta'limning natijasi va o'zlashtirish darajasi sifatini baholash mezonlariga mos ravishda o'quvchining egallagan bilim va malakalarini obyektiv baholash uchun dars va darsdan tashqari o'quvchiga beriladigan vazifalarni rejalashtirish kabilar pedagogik texnologiyalarning vazifalari hisoblanadi.

Hozirgi davrda har bir o'qituvchi egallashi lozim bo'lgan ko'nikmalardan biri – darslarni pedagogik texnologiyalar asosida tashkil qilish va o'tkaza olish ko'nikmasidir. O'z tarkibiga ko'ra bu ko'nikma ham serqirra va murakkabdir. Ushbu yo'nalishdagi kuzatuvchilarimiz, tajribali pedagog o'qituvchilar bilan suhbat va mavzuga oid o'quv uslubiy va ilmiy manbaalarni o'rganish natijasida quyidagi xulosalarga keldik.

Xar qanday fanni, shu jumladan musiqa fanini o'qitish jarayonida ham faollashtiradigan, ularni darsning faol ishtirokchilariga, mustaqil fikrlovchi mushohada qiluvchi o'z fikrlarini bildiradigan o'quvchi sifatida namoyon qilishi uchun imkoniyat yaratuvchi – bu o'qituvchidir. O'qituvchi o'zi va o'rganuvchi o'quvchilar uchun qulay va qiziqarli bo'lgan o'qitish usullari, yo'llari, shakllari, vositalari ulardan foydalanish shart-sharoitlarini belgilaydi, ilg'or pedagogik texnologiyalar yordamida o'quv jarayoni samaradorligini oshirishga harakat qiladi.

Shu boisdan ham pedagogik texnologiya, didaktik texnologiya, ta'lim texnologiyalariga o'quv jarayonidagi eng samarali vositalar sifatida qaralmoqda. Ulardan bugungi kunda jahon pedagogikasi amaliyotida keng foydalanilmoqda.

Pedagogik texnologiya hozirgi kunda eng rivojlangan mamlakatlar ta'lim tizimida bo'lgani kabi bizning respublikamizda ham ta'lim jarayonini tashkil qilish, boshqarish, nazorat qilish bilan bog'liq ishlarda ustuvor o'rini egallamoqda. Shuning uchun ham pedagogik texnologiyalardan barcha pedagoglar yaxshi xabardor bo'lishi, ta'lim jarayonida ularni qo'llab dars o'tishlariga muhim e'tibor berilmoqda. Bu aynan jamiyat taraqqiyotining obyektiv qonuniyatlariga mos bo'lib, jamiyat taraqqiy etishi bilan ta'lim – tarbiya mazmuni, maqsad va vazifalari shunga mos ravishda takomillashib borishi bilan bog'liqdir. Hozirgi sharoitda inson faoliyatining asosiy yo'nalishlari taraqqiyotga mos maqsadlarni to'liq amalga oshirish imkoniyatlarini beruvchi modeli tizimga, ya'ni ta'limni texnologiyalashtirishga aylanib bormoqda. Shu tufayli fan sohasining barchasida bo'lgani kabi musiqiy ta'limda ham yangi texnologiyalarga e'tibor kuchayib bormoqda.

Har bir fan (dars)ning o'ziga xos xususiyati bo'lishi tabiiydir. Musiqa o'qitishning ham o'ziga xoslik tomonlari ko'p. Bu uning tashkiliy tuzilishi va amaliy ijrochilik bilan bog'liq ko'rinishlarida yaqqol namoyon bo'ladi. Shuning uchun darsning har bir faoliyat turida ilg'or pedagogik texnologiyalardan samarali foydalanish mumkin. Darsda olib boriladigan o'qituvchini turli faoliyat shakllari ma'ruza, hikoya, tushuntirish, namoyish qilish, ko'rsatish, tinglantirish, suhbat, savol – javob, jamoa bo'lib kuylash ovoz sozlash mashqlari kabilarni har birini mazmun va mohiyati mavjud shart – sharoit, o'qituvchi va o'quvchilar imkoniyatiga muvofiq tarzda texnologiyalarni tadbiq etish mumkin. Bunda musiqa o'qituvchisining ham o'ziga xos xususiyatlari namoyon bo'ladi. Musiqa san'atiga muhabbat, qiziqish, darsni emosional ko'tarinki ruhda o'tkazish, o'zida artistlik, rejissyorlik, dramaturglik, mahoratlarini rivojlantirib borish, bolalarni sevish, ulardagi musiqiy qobiliyat va qiziqishlarni e'tiborga olish ularni ro'yobga chiqarishga intilish, yaxshi xonandalik, cholg'uchilik mahoratiga ega bo'lishlik shular jumlasidandir.